

Kunstenaar Rob Birza heelt zichzelf

Yoga als deel van het creatieve proces

Beeldend kunstenaar Rob Birza (1962) maakt eind jaren tachtig naam als schilder, beeldhouwer en installatiekunstenaar.

Behalve op solotentoonstellingen in onder meer het Stedelijk Museum (Amsterdam), De Pont (Tilburg) en het S.M.A.K. (Gent) is zijn werk regelmatig te zien op kunstbeurzen. Wanneer hij ernstig ziek wordt, gaat hij de kanker te lijf met yoga. Zijn drive om te werken is sinds hij genezen is onverminderd groot.

Tekst **Heidi Vandamme** | Foto's **Gert Jan van Rooij**

'Mijn hele werk gaat over het samensmelten van sferen: hoge en lage cultuur, goedkoop en duur, oud en nieuw'

Wij treffen elkaar op een van de eerste zonnige lentedagen in zijn Amsterdamse woning. Saharazand hangt in de lucht, de gemeenteraadsverkiezingen zijn volop aan de gang en verderop in Europa woedt een nietsontziende oorlog. Bij aankomst in zijn loftachtige woning in een voormalige fabriek verwelkomt een rijzige man mij met viool op de schouder, terwijl hij wat loopjes speelt. Na enkele plichtplegingen nemen we plaats aan een riante art deco-tafel achterin de open ruimte. Terwijl Rob thee voor me zet, kijk ik mijn ogen uit: overal liggen spullen, hier huist een verzamelaar.

De betekenis ervan zal zich tijdens het gesprek aan me openbaren. Nog voor we beginnen, maakt Rob mij duidelijk waar we het vooral over gaan hebben: over de yoga, want die heeft zijn leven gered.

Touwen

Het zit zo: tweeënhalf jaar geleden, vlak voor de coronapandemie, krijgt hij een agressieve vorm van kanker. Yoga sleept hem door zijn genezingsproces. Ter voorbereiding op de operatie gaat hij zes keer per week naar yogales. Het toeval wil dat er in zijn buurt een Iyengar*-yogastudio zit,

dus hij kan er makkelijk elke dag heen. Na een ingrijpende operatie, waarbij lymfeklieren en kiezen worden verwijderd, en de zenuwen tussen tong en trapezium worden schoongemaakt, begint hij aan zijn revalidatieproces. Dagelijks is hij met (zelfbedachte) oefeningen met touwen in de weer die de mobiliteit van zijn rechterarm moeten bevorderen. Ik krijg een demonstratie: de touwen hangen er nog steeds, aan de muur achter de eettafel. 'Het voelt alsof je zwemt, maar dan zonder water.' In het ziekenhuis zijn ze verbijsterd over de snelheid van zijn herstel. Toch blijkt het moeilijk om door te leven en is de zin om te werken weg.

Zelfstudie en techno

Ondanks de pijn die hij als gevolg van de operatie nog steeds in het litteken ervaart, oefent hij vrijwel dagelijks om zijn lijf te trainen. Hij ziet het als een opdracht en een verantwoordelijkheid om aan

Fake Flowers XI, 2021

zelfstudie te doen, om op zoek te gaan naar oplossingen voor jezelf (en als je leraar bent ook voor anderen). Iyengar leent zich hier bij uitstek voor: 'Het is een super creatieve vorm van yoga, waarin je continu nieuwe props uitprobeert.' Je krijgt er bovendien een ijzersterke conditie van. 'Ik kan zeven uur na elkaar dansen zonder vermoeid te raken.'

Urenlang na elkaar dansen doet Rob vooral op technofeesten, maar ook in zijn atelier middenin een bos in Weesp. Daar danst hij tussen het schilderen door. 'Mijn atelier is niet verwarmd, dus het is de enige manier om warm te blijven. Het dansen leidt bij mij tot een hogere concentratie en ontspanning, die je ook in mijn schilderijen terugziet. Het zorgt ervoor dat de energie stroomt en dus niet blokkeert. Ik kan niet zonder.'

Concentratie

Ook kan hij niet zonder wandelen. Dagelijks doet hij een rondje, het liefst in combinatie met een yogasessie in het Oosterpark in Amsterdam. Niets gaat namelijk boven buiten zijn, al helemaal in deze tijd van het jaar, nu het weer langer licht is en de vogels om je heen kwetteren. Met deze dagelijkse routine houdt Rob zijn uithoudingsvermogen op peil.

Vioolspelen leidt dan weer tot een hogere concentratie. Al vier jaar lang leert Rob het zichzelf aan, bij wijze van therapie voor een aandoening aan zijn vingers, ook wel bekend als de Vikingziekte, waardoor deze krom gaan staan. Inmiddels is het een uit de hand gelopen hobby en heeft hij verschillende violen, waaronder een bijzondere, oude altviool. De vioolkisten liggen uitgestald op de grond in zijn huis.

Gruwelijkheid

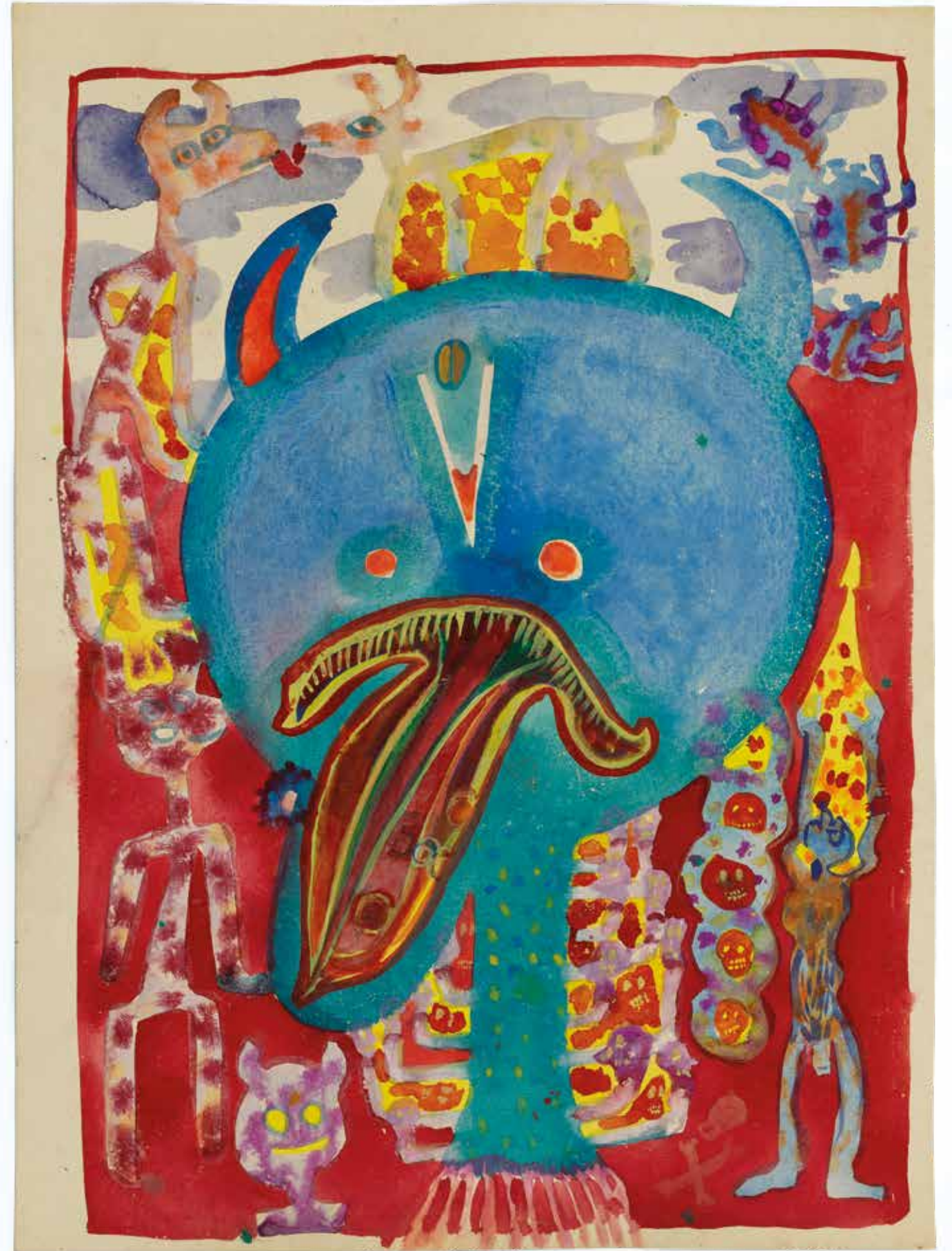
En dan is er natuurlijk nog de kunst. Voor Rob is dit het eindpunt van het creatieve proces, de plek waar alles naartoe leidt: conditie, concentratie, ideeën. Ben je in yoga vooral met de positieve kant bezig, bij het maken van kunst is er ook plek voor het tonen van negatieve, lelijke en

Weather Station, 2021

Fake Flowers VII, 2021

Untitled (gouache), 1995

Floating Circles IX, 2019

dubbelzinnige zaken. In de Tibetaanse manier van denken kan het een ook niet zonder het ander: iets moois kan niet bestaan zonder iets afschuwelijks. Rob licht toe: 'Mijn hele werk gaat over het samensmelten van sferen: hoge en lage cultuur, goedkoop en duur, oud en nieuw. Dat probeer ik te transformeren tot iets nieuws.' Hij werkt in series, de ene keer abstract, dan weer figuratief, en met verschillende materialen, waardoor zijn werk niet in één stijl is te vatten. In zijn meest recente serie *Fake Flowers* (sinds 2021) vallen de soms naïeve dieren op. Ze verschuilen zich achter vriendelijke (bloemen)taferelen en zitten verstopt in kooien en aquariumachtige bakken. In tegenstelling tot deze meer 'aibare' monsters in zijn schilderijen speelt in de inmiddels 21 stuks tellende (grote) sculpturensérie *Clone Zone X* gruwelijkheid juist een grote rol. 'Soms schrik ik van mezelf over mijn eigen gruwelijkheid en

zit ik met vragen over mijn eigen werk: Waar zitten we naar te kijken? Hoe moet ik dit in godsnaam uitleggen?' Neem de kooi met de kitscherige mini-poezen die onlangs op Art Island, de nieuwe kunstbeurs op het Forteiland tegenover de haven van IJmuiden, was te zien. Op het eerste oog lieflijk, in tweede instantie wreed. Of neem de met rubber overgoten keramieken hondjes, waarvan een collectie staat uitgesteld op een buffetkast in zijn huis. 'Het werd vanzelf zo gruwelijk, terwijl het niet mijn intentie was. Ik zit zelf nog met veel vragen over dit werk.'

Open je hart

Over mijn vraag wat zijn drive is om te creëren en wat hij wil achterlaten, hoeft Rob niet lang na te denken: 'Mijn hele leven ben ik bezig met kwaliteit, op het ziekelijke af. Dat zit in alles.' Die drive is veranderd tijdens zijn ziekte. 'Eerst ben je vooral therapeutisch bezig en maakt het

Meer informatie over het werk van Rob Birza: baarsprojects.com/artist/rob-birza

niet uit of het goed is. Uiteindelijk krijg je weer de drive om te willen dat het goed is.' Tegelijkertijd is mede door zijn ziekte een en ander veranderd. 'Ik ben effectiever gaan werken, dit wil zeggen korter en geconcentreerder. Eerst uit noodzaak, omdat ik minder conditie had. Nu is het een bewuste keuze om los te laten.' Terug naar de yoga. Wekelijks geeft Rob, inmiddels zelf Iyengar-docent, anderhalf uur les in de lege voorkamer van zijn huis. Er is plek voor tien personen. Zijn visie op yoga: 'Het is niet voldoende om yoga te beoefenen en er niet bij na te denken, met andere woorden: yoga gaat verder dan de les. Het is belangrijk om te blijven voelen wat er binnenin je lijf gebeurt.' En zo eindigt het gesprek met de constatering dat we ons leven lang moeten blijven werken aan onze conditie, dat het niet vanzelf gaat, maar ook dat yoga zoveel kan brengen, als je het maar doet en je openstelt voor de positieve effecten. Hij is er zelf het levende bewijs van. 🐾

* *Iyengar Yoga is een tak van Hatha Yoga waarbij concentratie en timing centraal staan. Iyengar staat met name bekend vanwege het gebruik van diverse hulpmiddelen tijdens de yogahoudingen, waardoor tal van posities mogelijk zijn.*